

УДК 339.9:338.2

БУШОВСЬКА Леся Борисівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії, підприємництва та торгівлі
Хмельницький національний університет
ORCID ID: 0000-0002-8020-8586
e-mail: bushovska@ukr.net

ПОПЛАВСЬКА Ольга Віталіївна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економічної теорії, підприємництва та торгівлі
Хмельницький національний університет
ORCID ID: 0000-0001-5539-5845
e-mail: l-o-v-88@ukr.net

ЯДУХА Сергій Йосипович

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економічної теорії, підприємництва та торгівлі
Хмельницький національний університет
ORCID ID: 0000-0003-2705-5346
e-mail: yadukha@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

У статті виділено умови, що визначають необхідність розроблення механізму управління експортно-імпортними операціями та його важливість у забезпеченні економічної безпеки підприємств. Охарактеризовано низку наукових праць, у яких досліджено аспекти управління експортно-імпортними операціями та інструментарій забезпечення економічної безпеки підприємств, зокрема виходячи із інтересів розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Наголошено на комплексі завдань, які необхідно вирішити при розвитку експортно-імпортної діяльності та впровадженні механізму управління, що передбачає його забезпечення і економічну безпеку підприємства загалом. Визначено складові механізму управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. Доведено, що формування механізму управління експортно-імпортними операціями вимагає впровадження широкого комплексу заходів та дотримання низки принципів, умов та іншого у досягненні підприємствами достатнього рівня ефективності управління та економічної безпеки. Визначено елементи формування механізму управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. Зроблено висновки, що механізм управління експортно-імпортними операціями варто розглядати як системну характеристику взаємозв'язаних дій через які можливе вирішення низки завдань, що дозволяють забезпечити достатній рівень конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: експортно-імпортні операції, економічна безпека, механізм, управління, підприємство

JEL classification: A10; F17; O10

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.119.128>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Здійснення експортних та імпорتنних операцій підприємств представляє собою складний процес взаємодії і взаємовпливу різноспрямованих факторів, який потребує впровадження механізмів у результаті чого можливо домогтися координації матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних, інвестиційних та інших ресурсів в певний час і певному просторі та тривалого забезпечення достатнього рівня економічної безпеки.

Важливо усвідомлювати, що для налагодження та збільшення обсягів експортно-імпорتنних операцій мають існувати такі умови як (1) стабільна національна грошова система, (2) сформована система інфраструктурної підтримки експортно-імпорتنної діяльності, (3) прогресивна система оподаткування із усіма можливостями стимулювання та постійного інституційного контролю, (4) широка державна підтримка експортно-імпорتنної діяльності в галузі фінансово-кредитного і матеріально-технічного забезпечення, (5) правова захищеність експортно-імпорتنних операцій, (6) спрощена процедура експортно-імпорتنної діяльності, (7) ефективний захист інтелектуальної власності, (8) формування в суспільстві привабливого іміджу експортера (імпортера). Для адаптації до таких умов підприємствам необхідно впроваджувати механізми, що дозволятимуть сформулювати дієву управлінську модель організації експортно-імпорتنної діяльності та забезпечення рівня економічної безпеки при якому можливо досягнути достатньої захищеності економічних інтересів на ринку.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження експортно-імпорتنних операцій стало об'єктом низки наукових праць, у яких виділяються особливості їх здійснення, удосконалення, розвитку та інше. На рівні суб'єкта господарювання експортно-імпорتنні операції вимагають формування механізму управління, який враховуватиме усі аспекти підприємницької діяльності. Так, І. Басанець [1] наголошує на важливості постійного проведення на підприємствах

контрольних заходів зовнішньоекономічної діяльності задля виявлення, з однієї сторони, ступеня ефективності такої діяльності, а з іншої – встановлення ризиків та загроз, які перешкоджають отриманню очікуваних результатів. Про функції аналізу системи управління експортно-імпорتنними операціями стверджується П. Гринько [2], який досить вдало пропонує для цього систему показників. Ю. Козак, Н. Логвінова та І. Сіваченко [3] також прихильники аналітичного підходу до управління експортно-імпорتنними операціями та доводять про важливість розроблення діагностичного механізму із широкими набором економетричних розрахунків. Водночас, система управління експортно-імпортною діяльністю підприємства потребує достатнього інформаційного забезпечення і про це наголошує Л. Малярець та інші [4].

Попри внутрішньоорганізаційні особливості, значна увага науковців приділяється ринковим тенденціями, які часто можуть як стимулювати, так і створювати значні перешкоди і ризики для розвитку експортно-імпорتنної діяльності підприємств. Р. Лупак та інші [5] акцентує увагу на важливості збереження і розвитку експортного виробничого потенціалу в першу чергу в інтересах країни, зокрема для подолання імпортозалежності внутрішнього ринку. Водночас, Т. Васильців та інші [6], що також притримуються відповідних ідей, звертають увагу ще й на важливості через механізми імпортозаміщення забезпечення економічної безпеки як підприємств, так і країни загалом. У наукові праці [7] автори наголошують про важливість врахування регіональних особливостей у розвитку експортно-імпорتنної діяльності та забезпеченні економічної безпеки підприємств.

Відмітимо й інші доводи науковців. Так, Л. Кримчак [8] зроблено висновки про пріоритетне значення інформаційного забезпечення управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. О. Маслак, Д. Пирогов та Н. Гришко [9] доводять важливість результатів оцінювання економічної безпеки підприємства при розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що створює інформаційно-аналітичну базу

для формування та реалізації управлінських рішень. Натомість В. Чернишов [10] притримується організаційного механізму при налагодженні управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. Питання, пов'язані із економічною безпекою досліджуються і в працях [11-13].

Загалом сформувався значна кількість наукових гіпотез стосовно формування та структурного розподілу елементів механізму управління експортно-імпортними операціями і, таким чином можна відмітити, що впровадження будь-якого механізму повинно відбуватися згідно характеристик ефективності та результативності.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Експортно-імпортна діяльність є одним із пріоритетів розвитку підприємств і одночасно здатність її здійснення вирішує завдання забезпечення первинного функціонування на ринку. Першочергово варто врахувати ресурсне забезпечення та можливості постійного його оновлення і досягнення достатнього рівня ефективності. Тут управління експортно-імпортними операціями буде поєднувати низку напрямів діяльності підприємств, які стосуватимуться налагодження ринкових відносин із секторами сировинного забезпечення, логістики, комерційно-збутової діяльності та іншими. Відтак, експортно-імпортні операції поєднують сфери розвитку підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках і вимагають застосування прогресивного інструментарію для адаптації та утвердження конкурентних позицій. Все це є одними із пріоритетних ознак забезпечення економічної безпеки підприємств і з огляду на необхідність протистояння ризикам і загрозам впровадження окремих механізмів управління, зокрема експортно-імпортними операціями, дозволяє віднайти нові способи вирішення таких завдань.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних

рекомендацій стосовно формування механізму управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. Відповідно цілі статті поставлено та вирішено з огляду на визначення елементів досліджуваного механізму і надання пропозицій щодо їх впровадження у загальну систему управління економічною безпекою підприємств.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Управління експортно-імпортними операціями на підприємстві загалом розглядається як спосіб врегулювання виробничих процесів в цілях підвищення ефективності використання конкурентного потенціалу та забезпечення економічної безпеки підприємства. Основна ціль формування механізму управління полягає в тому, щоб досягти раціонального функціонування виробничих підрозділів підприємства. При цьому, основними вимогами в управлінні експортно-імпортними операціями є пристосування до нових умов виробничо-технічного циклу, зокрема налагодження гнучкого виробничого процесу, впровадження швидких управлінських рішень, посилення інтелектуалізації праці, поліпшення якості продукції, удосконалення технологічні процесів та інше.

Важливо визначитися з сутністю окремих тверджень при формуванні механізму управління експортно-імпортними операціями. Так, під механізмом управління розуміють упорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, які поєднані між собою в сталих відношеннях у експортно-імпортній діяльності підприємства, що забезпечують їх функціональність розвитку. Елементами механізму управління є окремі працівники, служби та інші ланки апарату управління експортно-імпортними операціями, а взаємозв'язки підтримуються між ними завдяки зобов'язаннями, які необхідно виконувати та здебільшого розділяють на горизонтальні і вертикальні. Зокрема, горизонтальні зв'язки носять характер погодження і є, як правило, однорівневими у системі управління

експортно-імпортними операціями. Натомість вертикальні зв'язки – це зв'язки підпорядкування, і необхідність в них виникає при ієрархічності управління експортно-імпортними операціями, тобто, за наявності декількох рівнів управління на підприємстві.

Крім того, зв'язки в механізмі управління експортно-імпортними операціями можуть носити лінійний і функціональний характер. Так, лінійні зв'язки відображають рух управлінських рішень і інформації між так званими лінійними керівниками, тобто, особами, які повністю відповідають за зовнішньоекономічну діяльність підприємства, а функціональні зв'язки мають відповідати тим або іншим функціям управління експортно-імпортними операціями.

Формування механізму управління варто розглядати стосовно вирішення низки завдань у експортно-імпортній діяльності підприємства. Йдеться про (1) постійне впровадження у виробництво нових, більш досконалих технологій, (2) систематичне скорочення виробничих витрат, (3) підвищення якісних та споживчих характеристик експортно-імпортної продукції, (4) зниження витрат в усіх ланках експортно-імпортного виробничо-збутового циклу, (5) розширення номенклатури експортної продукції та зміни асортименту.

Варто відмітити, що однією з важливих цілей управлінської діяльності в сфері експортно-імпортних операцій є підвищення ефективності виробництва, яке ґрунтується на таких критеріях, як збільшення рентабельності інвестицій, досягнення високої якості продукції, підвищення ефективності та продуктивності праці, збільшення та ефективне використання конкурентного потенціалу.

Для досягнення намічених цілей необхідно впровадити широкий комплекс техніко-технологічних, інвестиційно-інноваційних, організаційно-адміністративних та інших заходів, розробити систему принципів інвестиційної та технічної політики, налагодити процедури діагностики та прогнозування експортно-імпортної діяльності. Також не менш важливими ділянками управлінської роботи на підприємстві слід розглядати визначення пріоритетних сфер інвестування та направлень управлінських рішень, концентрацію зусиль і ресурсів на розвиток

найбільш перспективних напрямів експортно-імпортної діяльності, створення виробничих систем нового покоління, працюючих з використанням цифрових продуктів.

Один із підходів до формування механізму управління експортно-імпортними операціями – це погляд на позиції на ринку, де підприємство може досягти своїх цілей, при цьому, забезпечують на достатньому рівні стабільності конкурентні позиції та економічну безпеку. Відтак, процес формування механізму управління складається з етапів розробки, доведення і оцінювання. На першому етапі формується механізм, що дозволяє досягнути поставлених цілей. Тут важливо розробити можливо більше число альтернативних способів управління експортно-імпортними операціями. На другому етапі управління доопрацьовуються до рівня адекватності цілям забезпечення економічної безпеки підприємства у всьому їх різноманітті і формується загальний механізм управління експортно-імпортними операціями. На третьому етапі аналізуються альтернативи в рамках загального вибраного механізму управління експортно-імпортними операціями підприємства і оцінюються по мірі придатності для досягнення його головних стратегічних цілей забезпечення економічної безпеки. На цьому етапі відбувається наповнення загального механізму управління підприємством конкретним змістом.

Загалом формування механізму управління експортно-імпортними операціями повинно бути структурно-послідовним, де на суб'єктно-об'єктному рівні визначаються межі експортно-імпортної діяльності, управлінському рівні – завдання, функції та принципи організації і здійснення експортно-імпортної діяльності, інструментальному рівні – інструменти та засоби забезпечення розвитку експортно-імпортної діяльності (рис. 1). При цьому в умовах науково-технічного прогресу, глобалізації та постійного пошуку шляхів адаптації до зовнішнього середовища механізм управління експортно-імпортними операціями слід розглядати як основний чинник, що забезпечує конкурентоспроможність та економічну безпеку підприємства на ринку.

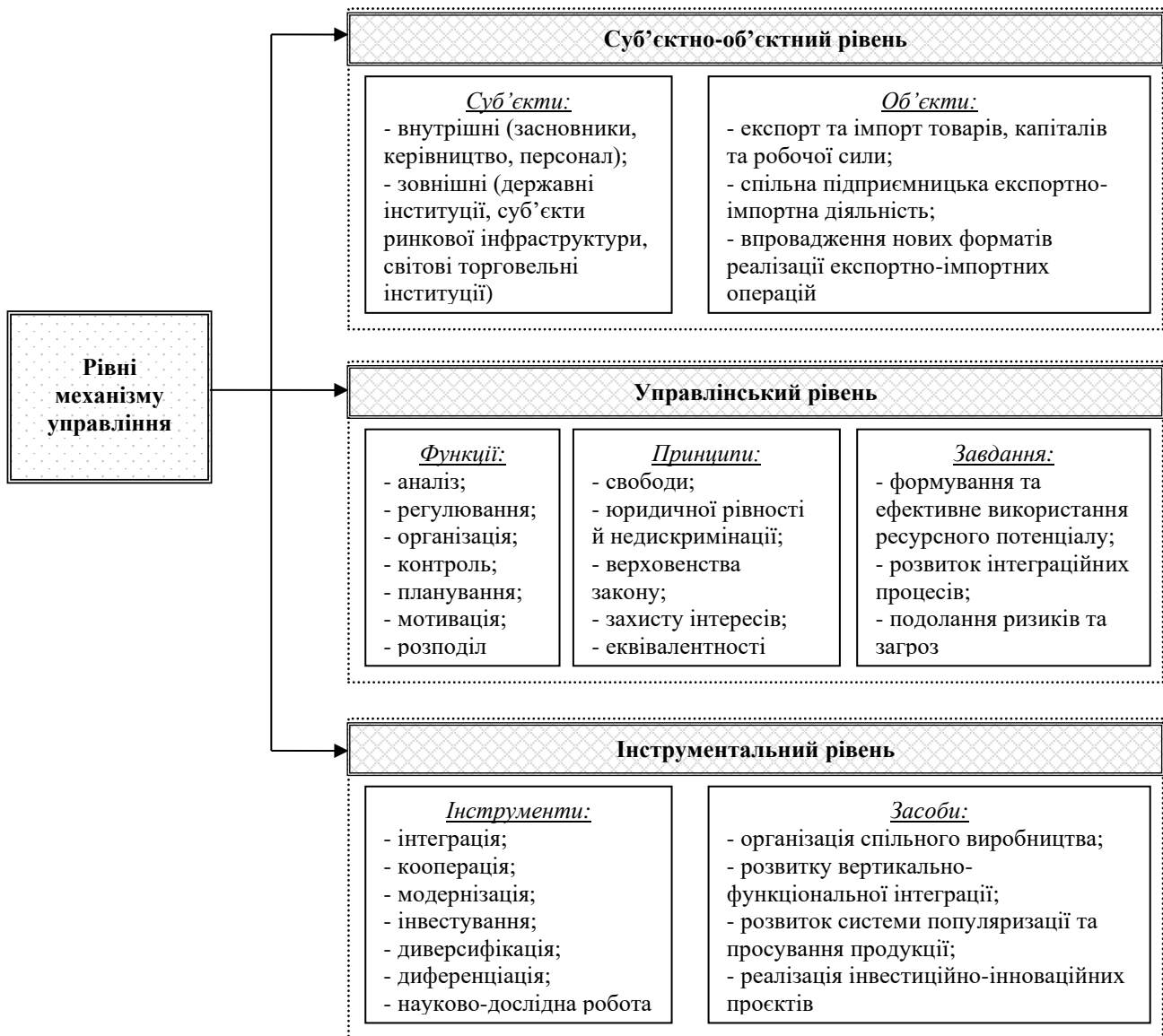

Рис. 1. Складові механізму управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств

Сучасна концепція управління експортно-імпортними операціями передбачає при формуванні відповідного механізму використання ефективного методичного прийому стратегічної сегментації і виділення інструментарію проектування та забезпечення поставлених завдань. Об'єктом такого аналізу є експортно-імпортна операція – окремий сегмент зовнішнього оточення, на який підприємства має або бажає отримати вихід. Спочатку формується набір експортно-імпортних операцій і потім здійснюється відбір досить вузького кола таких операцій, інакше рішення по них втрачать повноту і здійсненість. Такий аналіз дозволяє оцінити перспективи, які відкриваються при здійсненні експортно-імпортної діяльності стосовно

розвитку, норми прибутку, стабільності і фінансової стійкості, а це призводить до вирішення стратегічних завдань, які підприємство має намір вирішити. Після вибору напрямів експортно-імпортної діяльності підприємство повинно розробити відповідну номенклатуру продукції, з якою має намір вийти у конкурентне середовище на рівні внутрішнього чи зовнішнього ринків.

В основу організаційної структури управління експортно-імпортними операціями має бути покладена концептуальна модель диверсифікованого підприємства, орієнтованого на забезпечення його економічної безпеки. Це програмно-цільовий підхід зовнішньоекономічної діяльності, що передбачає децентралізацію управління

підприємством. До переваг такого типу формування механізму управління експортно-імпортними операціями слід віднести:

- створення прогресивної організаційної структури управління, що адекватно і оперативно реагує на тенденції у зовнішньому конкурентному середовищі на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- реалізація системи стратегічного управління, що сприяє ефективній зовнішньоекономічній діяльності в довгостроковій перспективі;
- покращення якості управлінських рішень вищого керівництва та посилення інтелектуалізації праці;

– підвищення оперативності рішень у подоланні загроз і ризиків експортно-імпортної діяльності;

– залучення до експортно-імпортних операцій широкого кола працівників, здатних розширити номенклатуру продукції, підвищити гнучкість господарських процесів і, тим самим, підвищити економічну безпеку підприємства.

Загалом виділяють три групи факторів, що впливають на формування підприємством механізму управління експортно-імпортними операціями (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори, що впливають на формування механізму управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств

Внутрішні	Загальні (зовнішні)	Спеціальні
<i>Складність експортно-імпортних операцій</i>	<i>Стратегія організації експортних та імпортних поставок</i>	<i>Ефективність державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення економічної безпеки підприємств</i>
<i>Формалізація зовнішньоекономічних відносин</i>	<i>Розмір та масштаби зовнішньоекономічної діяльності</i>	<i>Темпи цифровізації управління експортно-імпортними операціями</i>
<i>Централізація управління внутрішньоорганізаційними відносинами</i>	<i>Інтенсивність конкуренції у середовищі експорту та імпорту продукції</i>	<i>Сформованість інституційної інфраструктури управління підприємницьким сектором економіки</i>
<i>Норми керованості експортно-імпортних операцій та забезпечення економічної безпеки</i>	<i>Впровадження прогресивних технологій (цифрових продуктів) при експортно-імпортних операціях</i>	<i>Ступінь імпортозалежності внутрішнього ринку та здатність налагодження імпортозаміщення</i>

У підсумку вдосконалення організаційної структури управління експортно-імпортними операціями необхідно проводити за рахунок її ускладнення. Воно здійснюється шляхом перетворення лінійних структур в більш складні через збільшення рівнів управління. Таке ускладнення стосується застосування ще одного рівня управління, оскільки окремі відділи не можуть ефективно і одночасно виконувати покладені на них завдання, які пов'язані здебільшого з інформаційно-аналітичною роботою.

Формування механізму управління експортно-імпортними операціями має базуватися на відповідних організаційних

підрозділах. Так, створення таких підрозділів вимагає дотримання певних принципів:

– цілеспрямованість (управління експортно-імпортними операціями має відповідати сучасним тенденціям, місії та політиці підприємства, бути чітко змодельоване та мати кількісні і якісні виміри);

– структуризація стадій (забезпечуючи розвиток зовнішньоекономічної діяльності треба поєднати перспективне, тактичне і оперативне управління);

– чіткість організаційно-управлінської структури (управління експортно-імпортними операціями має бути спеціалізованим, комплексно вирішувати

проблеми виробництва (експорту) і збуту (імпорту) продукції, забезпечувати єдність персоналу, відповідати базовим напрямам діяльності підприємства);

- стимулювання інтелектуалізації та трудової (творчості) активності персоналу;

- гнучкість (управління експортно-імпортними операціями має оперативно реагувати на зміни в ринковому (внутрішньому та зовнішньому) середовищі);

– скоординованість та узгодженість управлінської системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Формування механізму управління експортно-імпортними операціями відбувається системно та об'єднує широку кількість елементів (рис. 2).

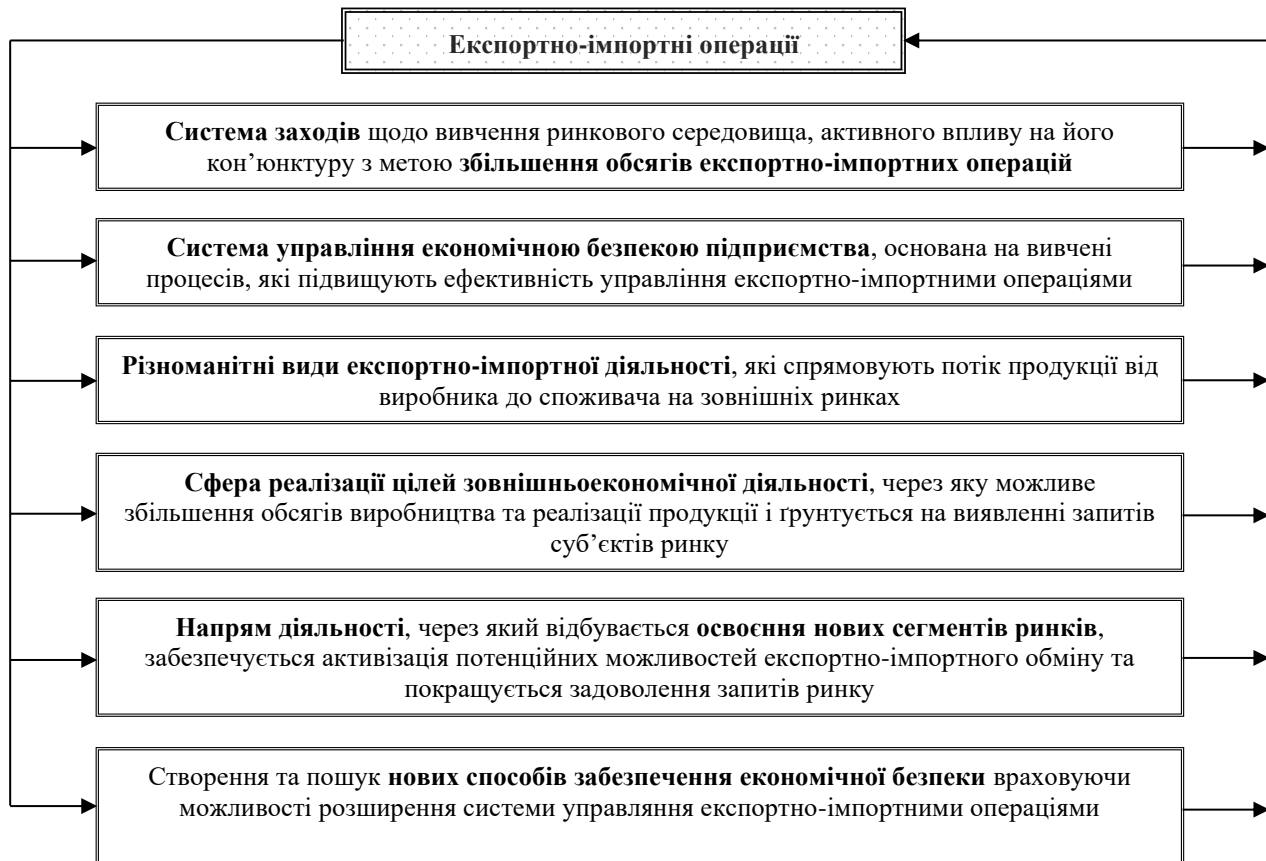

Рис. 2. Елементи формування механізму управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств

Головним в такому випадку є те, щоб система управління здатна вирішувати завдання безпосередньо стосовно налагодження експортно-імпортної діяльності та забезпечення економічної безпеки підприємства.

Механізм управління експортно-імпортними операціями передбачає розробку низку принципів, що визначають ступінь необхідності та ефективності реалізації управлінських рішень. До деяких важливих таких принципів варто віднести: довгострокова перспектива у визначенні складу та структури експортно-імпортних операцій; імпорт за найнижчими цінами і

експорт за найвищими цінами; планування зовнішньоекономічної діяльності з врахуванням таких факторів впливу, які визначають ступінь забезпечення економічної безпеки; формування інформаційно-аналітичної бази, яка має значення для прийняття правильних управлінських рішень.

Важливим фактором досягнення високого рівня економічної безпеки підприємства є концепція експортно-імпортної діяльності в рамках масштабного промислового виробництва. Тут варто пов'язати досвід формування організаційні структури управління і процедури

впровадження новітніх технічних засобів управління.

Рівень економічної безпеки підприємства визначається і такими факторами, як розвиток нових видів продукції і формування прогресивних потреб у споживачів і це в сукупності стає основними конкурентними перевагами експортно-імпоротної діяльності підприємства. Відповідно, це потребує (1) постійного оновлення асортименту виготовленої продукції, (2) системного розроблення і швидкого освоєння нових видів продукції, (3) підвищення якості та продуктивності праці, (4) підвищення гнучкості та ефективності виробничих процесів, (5) зменшення всіх видів витрат пов'язаних з експортно-імпоротною діяльністю, (6) забезпечення стабільного зростання якості та надійності експортної продукції, (7) налагодження імпорту продукції, що виняткового має критичне значення для внутрішнього ринку, (8) посилення розвитку виробничо-коопераційних та торговельно-збутових відносин при експорті продукції.

Варто відмітити, що удосконалення механізму управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств передбачає проведення фундаментальних досліджень умов та чинників розвитку експортно-імпоротної діяльності; орієнтацію експортно-імпоротної діяльності на тривалу перспективу та постійне зростання; диверсифікацію експортно-імпортних операцій; максимальне використання інтелектуально-творчої праці персоналу. Загалом експортно-імпортна діяльність в системі забезпечення економічної безпеки підприємства має бути спрямована на розроблення техніко-технологічної політики, організацію післяреалізаційного обслуговування потреб споживачів та виявлення оптимального асортименту продукції.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Управління експортно-імпортними операціями вимагає застосування інструментарію, що враховує сучасні зміни на зовнішніх ринках і адаптує їх у національну

модель бізнесу, базується на світовому досвіді налагодження зовнішньоекономічної діяльності, розвиває конкурентний потенціал підприємницького сектору країни та передбачає поступальний розвиток інших, пов'язаних із експортно-імпортними операціями, напрямів економічної діяльності. Існує значна кількість форм та типів управління, а відтак і механізмів для їх налагодження і удосконалення, і це дозволяє сформуванню окремих механізмів, що будуть враховувати особливості економічної діяльності, ринкові умови, стан економіки країни та вплив чинників глобалізації чи світових економічних тенденцій.

Механізм управління експортно-імпортними операціями варто розглядати як системна характеристика взаємозв'язаних дій через які можливе вирішення низки завдань, що дозволяють забезпечити достатній рівень конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємства. На рівні підприємств необхідно у відповідний механізм включати інструменти та засоби, що розширюють можливості та сильні сторони і ефективно забезпечують подолання ризиків, загроз та зменшують вплив слабких сторін на очікувані результати.

Світовий досвід підтверджує, що розвиток експортно-імпортних операцій передбачає застосування набору інструментів управління (аналізу, планування, контролю, регулювання та інших) у результаті чого можливо сформувати необхідну систему організаційних, економічних, інноваційних та інших управлінських рішень у вирішенні поставлених завдань. У результаті формується стійка та стабільна система забезпечення економічної безпеки підприємства і в подальшому можна розраховувати на збереження відповідного стану і його подальше покращення.

У перспективі дослідження стосовно формування механізму управління експортно-імпортними операціями варто пов'язати із пошуком інструментарію, що дозволяє підприємствам ефективно здійснити подолання загроз і ризиків гібридного типу та утримувати достатній рівень економічної безпеки у різних сферах (внутрішній та зовнішній) ринку.

Література

1. Басанець І. В. Теоретична сутність аудиту зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2021. № 3. С. 248–253.
2. Гринько П. О. Формування системи показників діагностики ефективності експортно-імпортової діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20. С. 122–125.
3. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Сіваченко І. Ю. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: сучасні особливості функціонування та аналізу розвитку : монографія. Одеса : ОНЕУ, 2012. 182 с.
4. Мальярець Л. М., Гринько П. О. Аналітичне забезпечення аналізу ефективності експортно-імпортової діяльності підприємства. *Проблеми економіки*. 2019. № 1 (39). С. 208–216.
5. Lupak R., Boiko R., Kunytska-Iliash M., Vasylytsiv T. State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. *Accounting*. 2021. Vol. 7. Is. 4. P. 855–864.
6. Vasylytsiv T., Lupak R. Priorities and tools of the state regional policy of import substitution in the market of consumer goods of Ukraine. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 3 (44). С. 105–112.
7. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон : колективна монографія / за ред. Ю. Г. Козака. Київ : ЦУЛ, 2017. 240 с.
8. Кримчак Л. А. Інформаційне забезпечення управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 6. Т. 1. С. 260–262.
9. Маслак О. І., Пирогов Д. Л., Гришко Н. Є. Оцінка економічної безпеки підприємства при зовнішньоекономічній діяльності. *Вісник КрНУ ім. М. Остроградського*. 2012. Вип. 3(74). С. 163–169.
10. Чернишов В. Економічна безпека зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 24. URL : <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/215/206>.
11. Любохинець Л. С., Каткова Т. І., Кравчик Ю. В. Аналіз фінансово-економічних передумов забезпечення економічної безпеки промислового підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 2 (1). С. 167-173. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(1\)-23](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(1)-23)
12. Кравчик, Ю., Каткова, Т. Структурно-функціональна характеристика економічної безпеки промислового підприємства. *Innovation and Sustainability*, 2022. №1, С. 84–95. <https://doi.org/10.31649/ins.2022.1.84.95>.
13. Спіфанова І. Ю., Джеджула В. В. Місце процесу управління проектами в стратегії розвитку підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 3. С. 8-13.

References

1. Basanets, I. V. (2021). The theoretical essence of the audit of foreign economic activity of economic entities. *Bulletin of Sumy State University. Economy series*. no. 3. P. 248–253.
2. Grynko, P. O. (2018). Formation of a system of indicators for diagnosing the efficiency of the enterprise's export-import activity. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. Is. 20. P. 122–125.
3. Kozak, Y. G., Logvinova, N. S., Sivachenko, I. Yu. (2012). Foreign economic activity of enterprises: modern features of functioning and analysis of development: monograph. Odessa : ONEU. 182 p.
4. Malyarets, L. M., Grynko, P. O. (2019). Analytical support for the analysis of the efficiency of the export-import activity of the enterprise. *Problems of the economy*. no. 1 (39). P. 208–216.
5. Lupak, R., Boiko, R., Kunytska-Iliash, M., Vasylytsiv, T. (2021). State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. *Accounting*. Vol. 7. Is. 4. P. 855–864.
6. Vasylytsiv, T., Lupak, R. (2017). Priorities and tools of the state regional policy of import substitution in the market of consumer goods of Ukraine. *Strategic priorities*. no. 3 (44). P. 105–112.
7. Kozak, Yu. G. (2017). Foreign economic activity: enterprise-region : collective monograph. Kyiv : TsUL. 240 p.
8. Krymchak, L. A. (2018). Information support for management of economic security of foreign economic activity of domestic enterprises. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*. no. 6. Vol. 1. P. 260–262.
9. Maslak, O. I., Pirogov, D. L., Grishko, N. E. (2012). Assessment of the economic security of the enterprise during foreign economic activity. *Bulletin of KrNU named after M. Ostrogradskyyi*. Is. 3(74). P. 163–169.
10. Chernyshov, V. (2021). Economic security of foreign economic activity of enterprises. *Economy and society*. Is. 24. URL : <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/215/206>.
11. Liubokhynets L. S., Katkova T. I., Kravchuk Y. V. (2022) Analysis of financial and economic prerequisites for ensuring economic security of industrial enterprise. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, 2 part 1 (304), 167-173 [in Ukrainian] [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(1\)-23](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(1)-23)

12. Kravchuk Yu., Katkova T. (2022). Structural and functional characteristics of economic security of industrial enterprise. *Innovation and Sustainability*, (1), 84–95. [in Ukrainian] <https://doi.org/10.31649/ins.2022.1.84.95>.

13. Yepifanova I., Dzhedzhula B. (2022). The place of the project management process in the strategy of business development. *Innovation and Sustainability*, (3), 8–13. <https://doi.org/10.31649/ins.2022.3.8.13>.

Abstract

BUSHOVSKA Lesia, POPLAVSKA Olha, YADUKHA Sergey

Formation of a mechanism for managing export-import operations in the system of ensuring the economic security of enterprises

The article highlights the conditions that determine the need to develop a mechanism for managing export-import operations and its importance in ensuring the economic security of enterprises. A number of scientific works have been characterized, in which the aspects of managing export-import operations and the tools for ensuring the economic security of enterprises have been investigated, in particular based on the interests of the development of foreign economic activity. Carrying out export and import operations of enterprises is a complex process of interaction and mutual influence of multidirectional factors, which requires the implementation of mechanisms as a result of which it is possible to achieve coordination of material, financial, labour, information and other resources at a certain time and in a certain space and ensure sufficient security and safety. The complex of tasks that must be solved in the development of export-import activity and the implementation of the management mechanism, which provides for its provision and the economic security of the enterprise in general, is emphasized. The components of the mechanism for managing export-import operations in the system of ensuring the economic security of enterprises are determined. It has been proven that the formation of a mechanism for managing export-import operations requires the implementation of a wide range of measures and compliance with a number of principles, conditions, etc. in order for enterprises to achieve a sufficient level of management efficiency and economic security. There are a significant number of forms and types of management, and therefore mechanisms for their adjustment and improvement, and this allows for the formation of separate mechanisms that will take into account the peculiarities of economic activity, market conditions, the state of the country's economy, and the influence of globalization factors or world economic trends. The elements of the formation of the mechanism for managing export-import operations in the system of ensuring the economic security of enterprises have been determined. It was concluded that the mechanism of managing export-import operations should be considered as a system characteristic of interrelated actions through which it is possible to solve a number of tasks that allow to ensure a sufficient level of competitiveness and economic security of the enterprise.

Key words: *export-import operations, economic security, mechanism, management, enterprise*

Стаття надійшла до редакції 05.12.2022 р.

Бібліографічний опис статті:

Бушовська Л. Б., Поплавська О. В., Ядуха С. Й. Формування механізму управління експортно-імпортними операціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 119-128.

Bushovska L., Poplavska O., Yadukha S. (2022) Formation of a mechanism for managing export-import operations in the system of ensuring the economic security of enterprises. *Innovation and Sustainability*, no. 4, pp. 119-128.